

Sygn. akt IV KKN 547/97

P O S T A N O W I E N I E

Dnia 17 grudnia 2001 r.

Sąd Najwyższy w Warszawie - Izba Karna na rozprawie w składzie następującym:

Przewodniczący: SSN – Przemysław Kalinowski (spr.)

Sędziowie: SN – Józef Skwierawski

SN – Jerzy Steckiewicz

Protokolant – Wanda Ciszewska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej – Krzysztofa Parchimowicza

po rozpoznaniu w dniu 17 grudnia 2001 r.

sprawy **P. K.**

oskarżonego z art. 145 § 2 dkk

z powodu kasacji, wniesionej przez Prokuratora Wojewódzkiego

od wyroku Sądu Wojewódzkiego w N.

z dnia 26 czerwca 1997 r., sygn. II Ka [...]

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w G.

z dnia 10 lipca 1996 r., sygn. II K [...]

oddala kasację, a kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciąża Skarb Państwa.

U Z A S A D N I E N I E

Sąd Rejonowy w G. wyrokiem z dnia 10 lipca 1996 r. sygn. akt II K [...] uznał P. K. za winnego tego, że w dniu 18 kwietnia 1995 r. w R. woj. [...]:

1. umyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym w ten sposób, że kierując niesprawnym mechanicznie samochodem osobowym m-ki F. na prostym odcinku drogi jechał ze zbyt dużą prędkością i nie obserwował należycie sytuacji na jezdni, wskutek czego po wyminięciu jadącego z przeciwnego kierunku autobusu doprowadził do potrącenia przechodzących przez jezdnię A. P. i M. P., powodując u A. P. obrażenia głowy prowadzące do zgonu tej pokrzywdzonej, a u M. P. rany tłuczono-szarpane głowy, złamanie kości piszczelowej i strzałkowej podudzia lewego, tj. uszkodzenie ciała i rozstrój zdrowia na okres powyżej siedmiu dni, który to czyn Sąd I instancji zakwalifikował jako dokonanie przestępstwa z art. 145 § 2 d.kk i za to na podstawie powołanego przepisu wymierzył oskarżonemu karę 2 lat i 7 miesięcy pozbawienia wolności;
2. po spowodowaniu wypadku drogowego, w wyniku którego małoletnie A. P. i M. P. doznały ciężkich obrażeń ciała i znajdowały się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia nie udzielił im pomocy i zbiegł z miejsca wypadku, pomimo iż mógł tym pokrzywdzonym udzielić pomocy bez narażania siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia lub poważnego uszczerbku na zdrowiu, tj. dokonania przestępstwa z art. 164 § 1 kk i za to na podstawie powołanego przepisu Sąd I instancji wymierzył oskarżonemu karę 10 miesięcy pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 66 i 67 § 1 d. kk Sąd orzekł karę łączną 2 lat i 9 miesięcy pozbawienia wolności, a w oparciu o przepisy art. 43 § 1 d.kk wymierzono karę dodatkową zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych na okres 7 lat.

Powyższe rozstrzygnięcie zostało zaskarżone przez obrońcę oskarżonego, który zakwestionował ustalenia faktyczne w zakresie umyślnego naruszenia

zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym, braku przyczynienia się pokrzywdzonych do wypadku oraz przyjęcia poczytalności oskarżonego w odniesieniu do drugiego z przypisanych mu czynów, a także zarzucił szereg uchybień procesowych dotyczących oceny materiału dowodowego.

Po rozpoznaniu apelacji Sąd Wojewódzki w N. wyrokiem z dnia 26 czerwca 1997 r. sygn. akt II Ka [...] zmienił orzeczenie Sądu I instancji w ten sposób, że:

1. uchylił orzeczenie o karze łącznej,
2. uniewinnił P. K. od zarzutu z art. 164 § 1 d.kk.
3. na podstawie art. 73 i 74 § 1 d.kk warunkowo zawiesił wykonanie kary pozbawienia wolności orzeczonej za czyn z art. 145 § 2 d.kk ustalając pięcioletni okres próby,
4. podwyższył do dziesięciu lat karę dodatkową zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych.

W pozostałym zakresie wyrok sądu I instancji został utrzymany w mocy.

Od tego ostatniego wyroku – w części dotyczącej orzeczenia o karze dodatkowej - Prokurator Wojewódzki w N. wniósł kasację na korzyść skazanego, zarzucając rażące naruszenie przepisów prawa procesowego mające wpływ na treść orzeczenia, poprzez wymierzenie skazanemu kary dodatkowej – zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych w wymiarze wyższym niż to uczynił Sąd I instancji mimo, iż nie wniesiono środka odwoławczego na niekorzyść oskarżonego.

W oparciu o tak skonstruowany zarzut autor kasacji wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez wymierzenie skazanemu kary dodatkowej – zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych na okres ustalony w wyroku sądu I instancji, tj. okres 7 lat.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja wniesiona przez Prokuratora Wojewódzkiego w N. na korzyść skazanego P. K. nie zasługiwała na uwzględnienie. Opierała się ona na założeniu, że środek odwoławczy wniesiony na korzyść oskarżonego może doprowadzić wyłącznie do takich modyfikacji zaskarżonego orzeczenia, które w każdym punkcie będą dla tegoż oskarżonego korzystne. Takie stanowisko zostało zresztą wyrażone w powołanym w kasacji rozstrzygnięciu Sądu Najwyższego (wyrok z 2 kwietnia 1996 r. sygn. V KKN 4/96). Z drugiej jednak strony, wykładnia przepisu art. 383 § 1 kpk z 1969 r., który obowiązywał w dacie orzekania przez sąd odwoławczy, nie dawała dostatecznych podstaw do tak daleko idącej interpretacji.

W wielu orzeczeniach, w których Sąd Najwyższy odnosił się do zagadnienia zakresu obowiązywania zakazu reformationis in peius, dokonywano przede wszystkim analizy z punktu widzenia porównania realnej dolegliwości orzeczeń sądów odwoławczych w zestawieniu z poprzedzającymi je rozstrzygnięciami sądu I instancji. I tak np.:

- W wyroku z 8 grudnia 1978 r. VII KZP 35/78/OSN KW 1979 z. 1-2, p. 2) dopuszczono możliwość podwyższenia kary grzywny, przy jednoczesnym obniżeniu kary pozbawienia wolności i to w takim stopniu, by kara zastępcza na wypadek nieuiszczenia grzywny nie przekraczała wraz z obniżoną karą pozbawienia wolności poprzedniego wymiaru tej ostatniej. „Natomiał zastosowanie samego warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności nie uzasadnia jednoczesnego podwyższenia kary grzywny orzeczonej przez sąd I instancji na podstawie art. 36 § 3 kk.”

- Podobny pogląd wyrażono w wyroku siedmiu sędziów SN z 6 lutego 1980 r. sygn. V KRN 322/79/ (OSNPG 1980 z. 11, poz. 138).
- W wyroku z 27 października 1989 r. sygn. V KRN 258/87 (OSNPG 1990 z. 4, poz. 44) uznano za naruszenie przepisu art. 383 § 1 kpk zastąpienie karą grzywny dotychczasowej kary pozbawienia wolności wymierzonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Wprawdzie bowiem kara grzywny jest w hierarchii kar zasadniczych uważana za karę łagodniejszą, ale z punktu widzenia przepisu art. 383 § 1 kpk trzeba uwzględniać nie tylko rodzaj kary, ale całokształt konsekwencji wynikających ze zmiany orzeczenia. Z takiego właśnie porównania wynika, że realna dolegliwość kary grzywny – efektywnie wykonywanej i zagrożonej karą zastępczą pozbawienia wolności, jest bez wątpienia większa niż dolegliwość kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.
- W wyroku z 3 kwietnia 1996 r. sygn. II KKN 2/96 (OSNKW 1996 z. 7-8, poz. 42) bardzo wyraźnie podkreślono potrzebę każdorazowej wieloaspektowej analizy wszystkich realnych korzyści i dolegliwości łączących się z daną zmianą w sytuacji konkretnego oskarżonego.

Ten kierunek myślenia podzielił również Sąd Najwyższy orzekający w niniejszej sprawie. Kontrola przestrzegania zakazu reformationis in peius wymaga w konkretnej sytuacji sporządzenia swego rodzaju bilansu zmian wynikających z orzeczenia sądu odwoławczego. Kryterium podstawowym tej oceny będzie porównanie realnej dolegliwości kar ukształtowanych rozstrzygnięciami sądów obu instancji, traktowanych jako suma represji ponoszonej przez skazanego. Z tego punktu widzenia jest oczywiste, że zmiana w obrębie kary zasadniczej, mając postać warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, stanowi nie tylko znaczące przesunięcie w hierarchii kar w kierunku złagodzenia, ale wręcz redukuje realną dolegliwość

stosowanej represji. Różnica między karą bezwzględnego pozbawienia wolności, a karą tego rodzaju, ale z warunkowym zawieszeniem jej wykonania jest tak zasadnicza, że wprost nie wymaga dalszego dowodzenia.

Na tym tle, zupełnie nieporównywalne są modyfikacje dokonywane równolegle w obszarze kary dodatkowej (wedle systematyki używanej w kodeksie karnym z 1969 r.), a obecnie środka karnego zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych. Wprawdzie bowiem w niniejszej sprawie czas trwania tego zakazu został wydłużony blisko o połowę w porównaniu z orzeczeniem sądu I instancji przez sąd odwoławczy ale równolegle dotychczasowa kara bezwarunkowego pozbawienia wolności została zastąpiona sankcją o charakterze wolnościowym. W wyniku tego przekształcenia odczuwalna dla skazanego dolegliwość sprowadza się wyłącznie do odbycia kary dodatkowej. Właśnie całkowite zniesienie dolegliwości związanej z odbywaniem kary najsurowszego rodzaju, tj. bezwzględnej kary pozbawienia wolności, prowadzi do przekonania, iż rzeczowa ocena odniesionych korzyści i ponoszonych dolegliwości, będących konsekwencją zmian wprowadzonych w porównywanych orzeczeniach, pozwala na niewątpliwe ustalenie, że w niniejszej sprawie modyfikacja w zakresie kary dokonana przez sąd II instancji nie stanowiła globalnie orzeczenia „na niekorzyść” w rozumieniu przepisu art. 383 § 1 kpk z 1969 r.

W sytuacji, kiedy zmianie czynnika jakościowego w obszarze kary zasadniczej, towarzyszy zmiana czynnika ilościowego w obszarze kary dodatkowej (obecnie środka karnego), porównanie nie odbywa się w sposób prosty. Zmiana ma bowiem charakter dwukierunkowy, zarówno poprawiający sytuację skazanego w jednym obszarze, jak i pogarszający tę sytuację w innym obszarze. Zestawienie jednak rzeczywistego pozbawienia wolności z jednej strony, z pozbawieniem możliwości kierowania pojazdami mechanicznymi, nie pozostawia żadnej wątpliwości co do tego, że zdecydowaną przewagę uzyskał w

tej sprawie kierunek zmiany „na korzyść” skazanego. Skoro zatem nie nastąpiło pogorszenie sytuacji skazanego w wyniku zmiany dokonanej przez sąd odwoławczy, to należało dojść do wniosku, iż zakaz reformationis in peius nie został naruszony.

W kasacji wniesionej przez oskarżyciela publicznego na korzyść skazanego rażącego naruszenia art. 383 kpk z 1969 r. upatrywano w orzeczeniu kary dodatkowej w wymiarze wyższym niż to uczynił sąd I instancji. Wprawdzie autor nadzwyczajnego środka zaskarżenia dostrzegł, że „zmieniony przez sąd odwoławczy wyrok ogólnie poprawił sytuację skazanego poprzez częściowe uniewinnienie go oraz warunkowe zawieszenie wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności”, to dalej uważał, iż „wskutek podwyższenia okresu zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych sytuacja jego została pogorszona”.

Jak już wyżej powiedziano, takie rozumowanie nie uzasadnia zarzutu wydania orzeczenia na niekorzyść oskarżonego P. K. przez sąd odwoławczy. Skoro sam skarżący przyznaje, że wyrok tego sądu poprawił sytuację skazanego również w tej części, gdzie podtrzymano orzeczenie o jego winie, to sam przyznaje, iż nie było to orzeczenie „na niekorzyść” w rozumieniu przepisu art. 383 kpk z 1969 r. Podważona została zatem sama istota zarzutu postawionego w kasacji Prokuratora Wojewódzkiego w N., co przemawiało za jej oddaleniem.

Mając to wszystko na uwadze Sąd Najwyższy postanowił, jak na wstępie.

Przewodniczący: SSN (Przemysław Kalinowski)

Sędziowie: SN (Józef Skwierawski)

SN (Jerzy Steckiewicz)

aw

f/es